

APARIȚIA, EVOLUȚIA ȘI CONCURSUL TEORIILOR PRIVIND CONȚINUTUL ȘI NATURA JURIDICĂ A DREPTULUI SUBIECTIV DE AUTOR

Dorian CHIROȘCA

Catedra Drept al Antreprenoriatului

L'article concerne l'analyse des sources doctrinaires où sont analysés les plus anciens cas de réglementation juridique des relations visant la création et la valorisation des œuvres littéraires, scientifiques ou artistiques; il reflète l'évolution de ces réglementations, en débutant par l'apparition des privilèges, et dans le cadre des privilèges; l'évolution des prorogatives d'auteurs de ces œuvres, leur séparation des privilèges accordés dans une autre institution juridique, et l'impact des théories sur le contenu et la nature juridique du droit subjectif de l'auteur.

Dreptul de autor este un mijloc de promovare și păstrare a culturii naționale a fiecărui stat. Totodată, acest fenomen desemnează și creează posibilitatea de a evalua aportul intelectual al fiecărui cetățean la patrimoniul cultural al poporului de care aparține și reprezintă un element esențial al progresului. Protecția obiectelor dreptului subiectiv de autor este o oportunitate a fiecărui stat și este bine cunoscut că, odată ce statul asigură un nivel de protecție corespunzător, omul este încurajat și cointeresat să creeze. Însă, produsele creației intelectuale sunt utile pentru un număr mare de persoane, ele, creațiile, fiind susceptibile de a fi aplicate și în alte domenii auxiliare, cum ar fi industria cinematografică, de televiziune și radio, de fonograme etc., contribuind astfel la dezvoltarea economică, socială, culturală a fiecărei națiuni.

În literatura de specialitate se subliniază că încă în Grecia Antică existau reguli, conform cărora manuscrisele celor mai valoroase opere (tragedii) trebuiau depuse la păstrare la o arhivă specială în scopul asigurării posibilității de a verifica coincidența piesei înscenate cu textul original [1].

Alte izvoare relatează că dreptul de autor a fost cunoscut și în Roma Antică, adică și în dreptul privat roman. După cum estimează savantul francez M.-C. Dock, dreptul de autor exista în Roma Antică, „dar sub o formă abstractă, fără sancțiuni practice” [2]. Cel puțin, după cum se mai menționează în literatura de specialitate, romanii antici cunoșteau perfect noțiunea de operă, ei fiind primii care au distins suportul material de operă, adică pictura încorporată pe suportul material respectiv [3].

Până la apariția imprimeriei, difuzarea cărților rămânea a fi foarte dificilă, deoarece în majoritatea cazurilor acestea erau scrise de mâna călugărilor care, în cele din urmă, făceau o transcriere a Bibliei sau a istoriei unei din religii. Odată cu apariția artei gravurei în lemn și pe plăci de cupru au apărut și posibilități de a reproduce texte, de a tipări cărți. Noile posibilități de reproducere a textelor a dat un impuls de a introduce noi reglementări oficiale, așa-numitele *privilegii*, care se ofereau editorilor de cărți și care pot fi calificate că predecesoare ale dreptului de autor contemporan.

După cum se menționează în literatura de specialitate, primele *privilegii* au fost cunoscute în *Veneding* în anul 1400, de unde acestea s-au răspândit repede prin întreaga Europă [4].

Începând cu mijlocul sec. XV, atunci când Gutenberg inventează tiparul, producerea cărților devine masivă și generează conflicte fondate pe concurența neloyală atât la editarea cărților vechi, cât și la editarea celor noi. Asemenea conflicte au generat necesitatea noilor reglementări din partea suveranului. Noi reglementări au apărut, în această sferă de activitate, în a doua jumătate a sec. XV – începutul sec. XVI, când rezultatele creației intelectuale al omului au devenit o parte importantă a relațiilor comerciale, precum și un element important în viața culturală a societății medievale. Acestea erau aceleași *privilegii* acordate unor persoane concrete de către suveranul țării, ele, privilegiile, referindu-se, în particular, la dreptul de a efectua careva acțiuni referitor la produsul creației intelectuale, recunoscându-se astfel meritele persoanei investite cu *privilegii*. Semnificativ în acest context este cazul oferirii de către regele Franței Luis al XII-lea, în anul 1507, a privilegiilor relativ la epitetul „Saint Paul” [5]. Un astfel de privilegiu a fost acordat unui editor și „... este notabil că acest privilegiu, numit „de libraire”, adică a editorului, în secolul XVI nu reprezintă o protecție a autorului, ci a editorului și avea ca scop să protejeze ultimul contra concurenților care ar fi putut profita de edițiile sale cu mai puține cheltuieli” [6].

Apariția privilegiilor, după cum am menționat, a fost condiționată de cheltuielile pe care le suportau editorii de cărți și de rolul cărților în circuitul comercial și în dezvoltarea culturii naționale. Pe de altă parte,

aparitia unor cărți noi pe piață făcea posibilă multiplicarea lor neautorizată, ceea ce cauza daune financiare considerabile editorilor primari. De aceea, se poate afirma că privilegiile reprezentau, mai degrabă, o instituție de protecție care avea drept scop compensarea cheltuielilor suportate de editori, precum și încurajarea lor din punct de vedere economic, protecția intereselor autorilor fiind lăsată la discreția editorilor. În contextul celor relatate, nu putem trece cu vederea și opinia autorului rus S.A. Beleațkin, conform căreia izvorul inițial al acestor *privilegii* se datorează nu atât dorinței de a proteja drepturile autorilor (sau chiar și ale editorilor, am adăuga noi), cât tendinței de a pune frâu pe cuvântul tipărit, care devenea tot mai periculos pentru liniștea cârmuitorilor de pe atunci [7].

Reieșind din cele expuse mai sus, privilegiile nu erau drepturi ale autorilor, ci niște premise serioase pentru ca dreptul de autor să se impună mai târziu. În opinia noastră, sistemul de privilegii, creând, la rândul lor, conflicte de interese între autori și editori, pe de o parte, între aceștia și guvernatorii societății pe atunci, pe de altă parte, a dat naștere premiselor dreptului de autor ca instituție juridică, deoarece, în cele din urmă, ele au încurajat creativitatea în acea perioadă. Așadar, drepturile autorilor au dăinuit mult timp în mediul privilegiilor și și-au croit drumul spre propria confirmare prin același mediu al privilegiilor, echivalându-se în valoare cu ultimele și creând cu ele, la o anumită etapă a evoluției sale, o confuzie, despre care ne mărturisește renumitul savant francez D.Ladd. Potrivit opiniei acestui savant, expresia „drept de autor” este ambiguă. Explicația se reduce la faptul că această expresie face să considerăm că dreptul de autor aparține în exclusivitate autorului. Din alt punct de vedere, la originea sa, „dreptul de autor” a fost folosit și în calitate de drept al editorilor. Editor în acest sens, continuă D.Ladd, este orice antreprenor, care prin munca sa difuzează, execută sau prezintă în public operele autorilor. De aici, consideră D.Ladd, este necesar să distingem „dreptul de autor” care se referă atât la prerogativele autorului, cât și la cele ale editorilor, și „drepturile de autor” care aparțin doar autorului, lui însuși [8]. Considerăm că ambiguitatea sintagmei „drept de autor” observată de către D.Ladd se referă la acea etapă a evoluției dreptului de autor, când „dreptul de autor” își conturase deja esența în cadrul privilegiilor, intrase în uz ca termen nou, dar nu se separase încă de ultimele și îmbina în sine atât drepturile autorilor, cât și drepturile editorilor. Ulterior, obținând propriul său sens și concentrându-și atenția asupra protejării intereselor personalității umane, prin a cărei muncă intelectuală sunt create operele literare, de știință sau artistice, dreptul de autor a trebuit să treacă și prin doctrina „dreptului de proprietate literară și artistică”, de „proprietate intelectuală” care, în opinia promotorilor acestor doctrine, se considera cel mai perfect mecanism juridic ce asigură protecția intereselor titularului acestui drept și care avea în acea perioadă un fundament filosofic și legal în Legea Franței din 19 iulie 1793. De exemplu, Le Chapelier, prezentând spre aprobare la Adunarea Constituantă Legea franceză privind dreptul de autor, declara că cea mai sacră, cea mai inatacabilă și cea mai personală din toate proprietățile sunt operele, fructul gândirii unui scriitor și este extrem de just ca oamenii care creează să obțină careva venituri din activitatea lor. Prin urmare, este necesar ca, pe parcursul vieții și câțiva ani după moartea lor, nici o persoană să nu poată să dispună, fără consimțământul lor sau al succesorilor, de creațiile lor [9].

Astfel, tratat, sistemul de privilegii a cedat locul legilor care investesc autorul cu anumite prerogative proprii în comparație cu privilegiile editorilor, cu drepturi exclusive de a valorifica operele sale pe o anumită perioadă de timp cu respectarea anumitor limite.

Primul caz de act normativ consacrat dreptului de autor a fost cel englez sub denumirea de „Statutul reginei Anna”, adoptat în anul 1709 și intrat în vigoare în anul 1710, care prevedea posibilitatea de a investi persoana care a creat opera cu dreptul exclusiv de a publica opera pe o perioadă de 14 ani, autorul având posibilitatea de a prelungi termenul acestui drept pe o perioadă consecutivă de încă 14 ani ai vieții [10]. În Franța, de exemplu, pentru prima dată, în anul 1761, nepoțelele renumitului fabulist francez La Fontaine au cerut și au obținut un privilegiu personal pentru publicarea fabulelor, Consiliul de pe lângă Rege afirmând, astfel, că operele bunicului lor le aparține prin dreptul de succesiune [11].

De remarcat că ambiguitatea termenului „drept de autor”, asupra căreia accentua savantul francez D.Ladd, nu a dispărut nici până în zilele noastre, numai că ea a obținut un alt sens, acesta manifestându-se prin faptul că legislația contemporană nu specifică de fiecare dată în ce sens folosește termenul „drept de autor”: în sens obiectiv, în sens subiectiv sau ca element al conținutului raportului juridic guvernat de o normă a instituției juridice pe care o numim „drept de autor”.

În literatura de specialitate există mai multe opinii privind definirea dreptului de autor, dar majoritatea savanților, reacționând la necesitățile doctrinei și practicii, definesc dreptul de autor, întâi de toate, în două sensuri: în sens subiectiv și în sens obiectiv [12].

Ținând cont de prevederile legislației și opiniile doctrine, putem concluziona că în sens obiectiv, sau ca instituție juridică, dreptul de autor *este un ansamblu de norme juridice care reglementează relațiile ce apar în legătură cu crearea operelor literare, științifice sau artistice, exprimarea lor într-o formă obiectivă și valorificarea acestor opere.*

Dreptul subiectiv se tratează în dreptul civil ca acel câmp liber, în ale cărui limite voința individuală a titularului poate fi tradusă în acte juridice concrete protejate de acest drept subiectiv [13]. În opinia unor autori, adjectivul „subiectiv” este folosit pentru caracterizarea drepturilor și obligațiilor, ca elemente ale raportului juridic, pentru indicarea apartenenței acestor drepturi și obligații la subiecte strict determinate [14].

Privit prin prisma celor expuse, conchidem că dreptul de autor în sens subiectiv (dreptul subiectiv de autor) este acea măsură de conduită liberă, acel câmp (spațiu) liber, oferit de către legislația în vigoare (de către dreptul obiectiv) autorului operei literare, științifice sau artistice, în ale cărui limite autorul poate efectua liber și nestingherit de nimeni anumite acțiuni, anumite acte juridice vizavi de opera creată de el și interzice altor persoane săvârșirea anumitor acțiuni în privința aceleiași opere fără consimțământul lui.

Concursul teoriilor privind conținutul și natura juridică a dreptului subiectiv de autor

După cum am relatat, evoluția dreptului subiectiv de autor a fost una de durată și controversată. Necesitatea creării unui nou mecanism de protecție juridică a dreptului de autor a fost condiționată de faptul că dreptul de proprietate asupra bunurilor corporale nu putea face față tuturor particularităților specifice relative la bunurile nemateriale, adică nu putea acorda o protecție corespunzătoare obiectelor creației intelectuale din domeniul artelor, literaturii sau al științei. Pe parcursul dezvoltării relațiilor comerciale ce aveau ca obiect de protecție produsul creației intelectuale s-a propus ca el să fie valorificat prin prisma mecanismului juridic de drept de proprietate. Însă, după cum s-a precizat și în doctrină, și în jurisprudență, dreptul de autor este caracterizat prin anumite particularități specifice care nu pot fi reglementate de mecanismul juridic al dreptului de proprietate, acesta având drept obiect de protecție bunurile corporale. Aceasta a generat opinii controversate privind natura juridică a dreptului subiectiv de autor. În acest sens, în doctrină au fost elaborate mai multe teorii privind natura juridică a dreptului subiectiv de autor, conform cărora el este calificat ca un *drept de proprietate, drept asupra unor bunuri nemateriale, un drept al personalității*, precum și *teoriile privind natura complexă a dreptului de autor, cea monistă sau unitară și cea dualistă.*

Cea mai de durată și cea mai discutabilă teorie care și-a lăsat amprenta până în prezent asupra dreptului de autor este teoria dreptului de proprietate, aceasta confirmându-se prin faptul că dreptul de autor este numit drept de proprietate intelectuală sau de proprietate literară și artistică.

Părtașii acestei teorii propun ca dreptul de autor să fie reglementat prin prisma mecanismului de drept de proprietate care este aplicat, după cum am menționat, pentru bunurile corporale. Printre promotorii acestei teorii se găsesc savanți renumiți cum ar fi Pierre Recht sau L.Josserand care afirmă, bunăoară, că „noțiunea modernă a dreptului de proprietate este suficient de largă și nuanțată pentru a cuprinde forme de stăpânire foarte diferite unele față de altele”, iar creația intelectuală „comportă o apreciere exclusivistă și opozabilă tuturor, deci un fel de proprietate” [15]. Această teorie, însă, este supusă de E.Picard, Stanciu D. Cărpenu și alții unor critici, care, invocând mai multe motive, afirmă în special că această teorie nu poate acorda protecție drepturilor personale morale (nepatrimoniale) ce reflectă legătura inseparabilă care există între autor și operă și, prin urmare, caracterizează dreptul de autor. Această particularitate a divizat dreptul de autor în două sisteme de drept: 1) sistemul european continental, cunoscut sub denumirea de „droit d’auteur”, în care un loc prioritar îl dețin drepturile personale (morale) – prin urmare, subiect al relațiilor de drept de autor este persoana care prin munca sa intelectuală a creat opera, adică autorul, și 2) sistemul anglo-saxon, cunoscut sub denumirea de „copyright”, în care dreptul subiectiv de autor este conceput ca un drept subiectiv de proprietate, iar ceilalți subiecți ai acestui raport juridic sunt considerați persoane care au contribuit la crearea operei doar prin diferite aporturi financiare sau organizatorice.

De menționat că dreptul subiectiv de autor posedă și alte trăsături individuale care îl caracterizează și care fac să îl deosebim de cel de proprietate.

Pentru început, dreptul subiectiv de proprietate are ca obiect de protecție bunurile materiale, ceea ce îl deosebește de dreptul subiectiv de autor, care are ca obiect de protecție produse ale creației intelectuale a omului ce se referă la domeniul de artă, literatură sau știință, adică bunurile nemateriale.

Dreptul subiectiv de proprietate asupra suportului material este un drept distinct în raport cu dreptul subiectiv de autor asupra operei expuse pe suport material. Astfel, odată ce opera a fost comercializată, proprie-

tarului suportului material îi aparține dreptul subiectiv real de proprietate asupra suportului și nu asupra operei (art.4 alin.(4) al Legii nr.293/1994). Prin urmare, în cazul operelor de artă posesorul suportului material va fi obligat să obțină permisiunea autorului operei pentru dreptul la demonstrarea publică a operei în diferite galerii, expoziții etc.

Termenul de protecție a drepturilor patrimoniale ale autorului este limitat și potrivit art.17 alin.(3) al Legii nr.293/1994, constituind, după regula generală, toată viața autorului plus 70 de ani după deces. Dreptul subiectiv de proprietate în dreptul comun nu cunoaște o limită în timp, el este perpetuu (alin.(2) art.315 din Codul civil al Republicii Moldova).

Dreptul subiectiv de autor apare odată cu crearea operei de artă, literare sau științifice și nu în urma unor metode existente de valorificare a rezultatelor deja obținute, cum ar fi încheierea de acte juridice. Aceeași părere, pe care o susținem integral, este expusă și de Viorel Roș, dânsul afirmând, pe bună dreptate, că „proprietatea intelectuală are o legitimitate mai mare decât proprietatea asupra bunurilor materiale, aceasta pentru că, la origine, proprietatea asupra bunurilor materiale s-a dobândit prin apropierea bunurilor deja existente și în forma în care posesorul și le-a apropiat, în timp ce proprietarul creației intelectuale este și creatorul ei. În cazul proprietății intelectuale, apropierea are ca obiect propria creație, un bun care nu exista până atunci, un bun care aparține cu adevărat autorului și care este parte a autorului însuși” [16].

Caracterul dualist al dreptului subiectiv de autor implică anumite limite în realizarea drepturilor de autor, astfel că, după natura lor juridică, drepturile personale (morale) nu pot fi înstrăinate, adică au un caracter inalienabil, potrivit art.9 alin.(1) al Legii nr.293/1994. Prin urmare, obiect al înstrăinării pot fi doar drepturile patrimoniale (economice).

O deosebire esențială dintre dreptul subiectiv de autor și dreptul subiectiv de proprietate din dreptul comun se referă la efectul lor în spațiu. Dacă titularul dreptului subiectiv de proprietate poate să-și valorifice bunurile sale în limitele frontierelor statului care i-a recunoscut acest drept, autorul unei opere este în drept să-și valorifice opera sa pe întregul glob pământesc. Însă, din moment ce opera a fost transmisă, regimul juridic al ei poate fi diferit pe teritoriul diferitelor state, astfel că titularul de drepturi poate valorifica opera într-un mod pe teritoriul unui stat, pe când pe teritoriul altor state aceleași acțiuni în privința aceleiași opere pot reprezenta o încălcare a drepturilor subiective ale altor titulari.

Argumentele expuse mai sus ne permit să afirmăm că dreptul subiectiv de proprietate nu întrunește toate cerințele caracteristice dreptului subiectiv de autor și, prin urmare, nu poate servi ca instrument juridic de protecție a rezultatelor ce decurg din procesul de creare și valorificare a operelor științifice, literare și artistice.

În corespundere cu teoria promovată de D.Keoler, dreptul subiectiv de autor este un drept asupra unor bunuri. Potrivit teoriei sale, dreptul de proprietate, în conținutul său tradițional, reprezintă niște împuterniciri și este aplicat doar asupra bunurilor materiale; în schimb, dreptul creatorului unei opere este de alt caracter: aici este vorba de niște drepturi exclusive asupra operelor care sunt calificate drept bunuri nemateriale, precum și faptul că acest drept, adică dreptul creatorului, cunoaște și un conținut economic și, în acest sens, după natura sa, se deosebește de dreptul de proprietate asupra bunurilor materiale care, în opinia noastră, în toate cazurile au un conținut economic [17].

Dreptul subiectiv de autor la etapa privilegiilor era un drept exclusiv, acesta confirmându-se prin faptul că, de la bun început, scopul dreptului de autor a fost de a apăra drepturile economice ale proprietarilor de tipografia și de a le acorda acestora dreptul exclusiv la reproducerea operei, dreptul exclusiv la difuzarea ei, precum și alte drepturi. Drepturile nepatrimoniale încă nu faceau parte din categoria drepturilor de autor în acea perioadă, deși ele contribuie la protecția operei, făcând parte din categoria de drepturi personale. Anume din aceste considerente teoria dreptului de proprietate a fost dur criticată, deoarece ea nu ține cont de specificul legăturii care există între autor și opera sa, de momentul apariției operei și a dreptului subiectiv de autor (de paternitate) asupra ei, care este caracterizat ca fiind un drept cu caracter personal, nepatrimonial (moral), și de etapa când autorul realizează dreptul de difuzare a operei sau aduce la cunoștința publicului opera care, de fapt, presupune valorificarea drepturilor patrimoniale. Distingerea în conținutul dreptului subiectiv de autor a drepturilor (împuternicirilor) personale nepatrimoniale (morale) și a celor patrimoniale, pe care noi, referindu-ne la alin.(3) art.4 al Legii nr.293/1994, le numim elemente ale conținutului acestui drept, se datorează teoriei dualiste. Însă, unii savanți, bazându-se pe specificul legăturii dintre personalitatea autorului și opera creată de el și pe elementele personale nepatrimoniale (morale), asupra cărora teoria dualistă atrage atenția, au creat o altă teorie relativă la dreptul subiectiv de autor, și anume: *teoria de drept al personalității*.

În această teorie, fondată în mare măsură de Girche, se afirmă că obiectul dreptului subiectiv de autor este opera individuală, care constituie o emanare a personalității autorului, o reflectare a conștiinței lui, care vine să-l individualizeze prin intermediul creației artistice [18].

Berthaud și Morillot afirmă că dreptul de reproducere nu se identifică cu dreptul de proprietate asupra manuscrisului, deoarece regulile dreptului de proprietate real nu permit a apăra dreptul de autor asupra operei sale, aceasta este de competența unei alte categorii de drepturi cunoscute în Codul lui Napoleon, și anume: drepturile personalității. Ideile sunt indisolubile de persoana pe care le produce. Dacă un aventurier încearcă să le aproprieze, el nu violează o proprietate, ci un drept al personalității [19].

Adversarii acestei teorii, în special Baylos Corroza [20], întemeiat susțin că ea urmărește subordonarea drepturilor patrimoniale elementului moral, că opera este, într-adevăr, exprimarea gândirii autorului, dar că ea aparține autorului în exclusivitate doar atât timp cât nu este materializată. Din momentul în care opera îmbracă o anumită formă, ea se detașează de persoana creatorului, având propriul său destin. Însă, aceasta nu înseamnă că ea pierde legătura cu creatorul său. Prin anumite împuterniciri de ordin personal nepatrimonial ea este legată de autor pe întreaga viață a acestuia și încă mulți ani după decesul lui, ba chiar și pentru totdeauna.

În contextul celor relatate ținem să menționăm că „drepturile personale nepatrimoniale” din dreptul civil nu sunt sinonime „drepturilor personalității umane”, deoarece ultima este cu mult mai largă. Conștiința umană esențială a evoluat și la ora actuală ea este aptă de a distinge drepturile (împuternicirile) autorului, ca elemente ale conținutului dreptului subiectiv de autor de „drepturile personalității”. Cine le confundă astăzi face o eroare. Primele aparțin autorului nu din cauza că el este „personalitate umană”, ci din cauza că autorul este creatorul acestei opere. Toate ființele umane astăzi se consideră „personalități” în sensul de subiect de drept, însă nu fiecareia îi aparțin acele împuterniciri cu conținut nepatrimonial (moral) și patrimonial care aparțin autorului.

Caracterul complex al dreptului subiectiv de autor a fost consfințit de sistemul Convenției de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice din 9 septembrie 1886 [21] (în continuare – Convenția de la Berna) care divizează conținutul dreptului subiectiv de autor în elemente (drepturi, împuterniciri) personale nemateriale (morale) și patrimoniale, ultimele având un conținut economic. Complexitatea dreptului subiectiv de autor a fost acceptată în mai multe țări; în special, art.L.111-1 alin.(2) al CPI dispune că drepturile recunoscute autorului unei opere comportă atribute de ordin intelectual și moral, precum și atribute de ordin patrimonial. Potrivit art.4 alin.(3) al Legii nr.293/1994, dreptul de autor se constituie din drepturi cu caracter patrimonial (economic) și nepatrimonial (personal, moral). Din cele relatate rezultă cu certitudine că legiuitorul moldav folosește în cazul de față sintagma „dreptul de autor” în sensul de drept subiectiv, enunțând, concomitent, și conținutul acestuia, și caracterul lui complex. În această ordine de idei, menționăm că opera reprezintă o reflectare a personalității autorului, ea rămânând veșnică și exprimând aportul autorului la patrimoniul cultural al neamului pe care îl reprezintă și al omenirii în general. Pe lângă faptul că dreptul subiectiv de autor asigură legătura personală și intelectuală a autorului cu opera, el acordă autorului și posibilitatea de a obține careva beneficii. Prin urmare, putem concluziona că dreptul subiectiv de autor este de natură complexă. Conceptul dreptului subiectiv de autor a fost tratat în fond din punctul de vedere a două teorii care au fost dezvoltate pe parcursul a trei secole; ne referim la *teoria monistă* și *teoria dualistă*.

Potrivit teoriei moniste, autorul deține o legătură strânsă cu opera care împiedică divizarea împuternicirilor autorului, și anume: a celor de ordin personal și patrimonial. O asemenea situație poate fi comparată cu tulpina unui copac cu rădăcini care se vor ramifica și, prin urmare, ramurile vor reprezenta, la rândul lor, împuternicirile juridice ale autorului care vor fi alimentate de la acele două rădăcini ale tulpini, iar deseori doar de la una [22]. Apariția și promovarea atât de largă a teoriei moniste de către partizanii săi a fost condiționată și de faptul că una și aceeași împuternicire a autorului (spre exemplu, dreptul la integritate a operei) comportă interese atât de ordin moral, cât și patrimonial. Autorului i se cauzează atât daune morale care se confirmă prin faptul că doar autorul este în drept să modifice opera, cât și daune economice în cazul modificării operei, adică denaturarea operei poate constitui un impediment în valorificarea ei. Această teorie este supusă unor critici dure, în special de către Baylos Corroza sau Piola Caselli [23], invocându-se mai multe argumente incontestabile, care, de fapt, au contribuit ca majoritatea țărilor să accepte în legislația lor conceptul dualist al drepturilor de autor.

Teoria dualistă divizează drepturile de autor în *drepturi personale nepatrimoniale ce comportă atribute de ordin spiritual* și *drepturi patrimoniale ce comportă atribute de ordin economic*. După cum a remarcat și

marele savant francez Henri Desbois, experiența ne învață că drepturile morale și drepturile patrimoniale nu se confundă, în ciuda interdependenței lor. La fel incorect este de a prezenta monopolul ca un singur atribut al dreptului moral sub pretextul că doar scriitorul sau artistul singur va decide dacă publicul va lua sau nu cunoștință de opera sa sau dacă această operă va fi supusă unei comunicări publice cu anumite condiții de ordin patrimonial. De menționat că un alt argument în susținerea sistemului dualist se exprimă prin faptul că interesele de ordin moral și patrimonial se aplică diferit, ele au o istorie diferită, nu apar și nu dispar simultan. Drepturile patrimoniale reprezintă niște posibilități simple după finisarea operei, până când autorul decide de a valorifica opera, apelând la publicarea ei; în schimb, dreptul personal (moral) există de la prima atingere de pensulă sau creion [24].

Dualitatea dreptului de autor și-a găsit expresie și în jurisprudența română încă cu mulți ani în urmă. Potrivit unei decizii a Curții de Apel Oradea, nr.268 din 9 mai 1934, sistemul legislației române conferă autorului, pe lângă un drept de proprietate în sensul de drept mobilier „pecuniar”, și un drept „moral”, adică un drept de control, legiuitorul consacrand astfel teoria dreptului dublu; dacă prin drept pecuniar trebuie înțeles dreptul de exploatare și reprezentare, dreptul moral se diferențiază în un drept pozitiv de a retrace opera muzicală și un drept negativ de a veghea să nu i se aducă operei muzicale vreo știrbire sau modificare [25].

Expunerea și analiza particularităților specifice dreptului subiectiv de autor ne permite să afirmăm că obiectele acestui drept nu pot fi protejate de dreptul subiectiv de proprietate aplicat în dreptul comun. Prin urmare, obiectele dreptului subiectiv de autor sunt protejate de un mecanism juridic deosebit, numit dreptul subiectiv de autor, care îndeplinește pentru bunurile nemateriale aceleași funcții ca și dreptul de proprietate pentru bunurile materiale. Totodată, conținutul dreptului subiectiv de proprietate se constituie din trei împu-terniciri ale proprietarului: posesia, dispoziția și folosința, pe când dreptul subiectiv de autor este constituit din mai multe – atât morale, cât și patrimoniale (art.9 și 10 al Legii nr.293/1994).

Concluzionând asupra celor expuse, afirmăm că dreptul subiectiv de autor este un drept subiectiv complex, altul decât cel de proprietate din dreptul comun, care apare în baza faptului creării și exprimării într-o formă obiectivă a unei opere literare, științifice sau artistice, îi aparține creatorului acestei opere (autorului), îi asigură acestuia posibilitatea de a efectua prin libera sa voință anumite acte juridice, de natură atât patrimonială, cât și nepatrimonială, în privința operei create și de a interzice altor persoane efectuarea anumitor acțiuni în privința aceleiași opere fără consimțământul lui. După natura sa juridică, dreptul subiectiv de autor este un drept subiectiv civil, un drept subiectiv exclusiv absolut, cu unele elemente nepatrimoniale (morale) ale conținutului, ele fiind inalienabile, iar altele patrimoniale, ultimele având un anumit termen de existență.

Referințe:

1. Веинке В. Авторское право. Регламентация, основы, будущее / Перевод с датского П.В. Земцова. - Москва: Юридическая литература, 1979, с.15.
2. Doc M.-C. Etude de sur le droit d'auteur. - LGDy, 1963, p.7, *citat de* Lucas A., Lucas H.-J. – În: Traiède la propriété littéraire et artistique. - Paris: Litec, 2001, p.3.
3. Gautier P.-Y. Propriété littéraire et artistique. 5 edition refondue. - Paris: Presses Universitaires de France, 2004, p.16.
4. Веинке В. Op. cit., p.16.
5. Cristea. Contribution a l'étude du droit d'auteur. These. - Paris, 1938, p.56, *apud* Lucas A., Lucas H.-J.-. Traité de la propriété littéraire et artistique. - Paris: Litec, 2001, p.4.
6. Colombet C. Propriété littéraire et artistique et droits voisins. 9 edition. - Paris: Dalloz, 1998, p.2.
7. Беляцкий С.А. Новое авторское право в его основных принципах. - С.-Петербург: Право, 1912, с.21.
8. Ladd D. Comment faire face au bouleversement du droit. Le droit d'auteur, 1983, p. 284, nota 6, *apud* M. Cornu, I. de Lamberterie, P. Sirinelli, C. Wallaert. Dictionnaire compare du droit d'auteur et du copyringht. - Paris: CNRS, 2003, p.13.
9. Bertand A. Le droit d'auteur et les droits voisins. - Paris: Dalloz, 1999, p.31.
10. Идрис К. Интеллектуальная собственность – мощный инструмент экономического роста // ВОИС, с.16.
11. Colombet C. Propriété littéraire et artistique et droits voisins. 9 edition. - Paris: Dalloz, 1998, p.3.
12. Гаврилов Э.П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития. - Москва: Наука, 1984, с.3; Макогонова Н.В. Авторское право. - Москва: Юридическая литература, 1999, с.3; Липчик Д. Авторское право и смежные права. - Москва: ЮНЕСКО, 1997, с.19.
13. Volcinschii V., Chiroșca D. Dreptul proprietății intelectuale. - Chișinău: Museum, 2001, p.113; Volcinschi V., Chiroșca D. Conținutul dreptului subiectiv asupra brevetului de invenție. – În: Lecturi AGEPI. Ediția III. - Chișinău, 2000, p.41; Volcinschi V., Șapoval V. Conținutul și natura juridică a dreptului subiectiv asupra mărcii // Analele

- Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Facultatea de drept. Seria nouă, nr.5. - Chișinău: USM, 2001, p.115-118; Volcinski V. Conținutul dreptului subiectiv asupra brevetului de invenție (dreptul de proprietate industrială) // Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria nouă, nr.4, p.57-58.
14. Baieș S., Roșca N. Drept civil. Partea Generală. Persoana fizică. Persoana juridică. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p.80.
  15. Josserand L. Cours de droit civil positif francais. - Paris, 1938, p. 846, *citată de* Roș V., Dragoș B., Spineanu-Matei O. Dreptul de autor și drepturile conexe. - București: ALL Beck, 2005, p.36.
  16. Roș V. Dreptul proprietății intelectuale. - București: Global Lex, 2001, p.51-52.
  17. Липцик Д. Ор. cit., c.22.
  18. Ibidem, p.24.
  19. Moysse Pierre-Emmanuel. La nature du droit d'auteur: droit de propriété ou monopole? // Revue de droit de McGill. - 1998. - №43. - P.521.
  20. Липцик Д. Ор. cit., p.25.
  21. Tratatate internaționale. Vol.9. - Chișinău: Moldpres, 1999, p.134; Ciuș M. Dreptul de autor și drepturile conexe: Culegere. - Chișinău: Litera, 1997, p.39.
  22. Corroza V. Tratado de derecho industrial: Propriedad industrial: Propriedad intelectual: Derecho de la competencia economica: Derecho de la competencia desleal. - Madrid: Civitas, 1978, p.460 *citată de* Липцик Д. Ор. cit., p.132.
  23. Липцик Д. Ор. cit., p.24-25.
  24. Desbois H. Le droit d'auteur en France. - Paris: Dalloz, 1978, p.263-264.
  25. Roș V., Dragoș B., Spineanu-Matei O. Dreptul de autor și drepturile conexe. - București: ALL Beck, 2005, p.40-41.

Prezentat la 23.03.2007